

TÜRKÜLERİN TÜRKÇESİ

Ali AKAR

Türk, Türkü, Türkçe

Dünyada bir milletin adıyla özdeş hâle gelmiş ender müzik türlerinden biridir türkü... “Türk” sözüne nispet i’si eklenerek oluşturulan bu kelime, Türk’ün adıyla anılmış ve dünyaya bu adla yayılmıştır. Bundan *türkünün*; Türklere ait olan, onların icat ettikleri bir nağme, bir ezgi, bir müzik türü olduğu anlaşılmaktadır.

Geniş Asya bozkırlarında yüzyıllarca at koşturan atalarımız, bir taraftan olumsuz doğa koşullarına karşı mücadeleler verirken öte yandan hayvanlarına otlaklar bulmak ve yurt tuttıkları coğrafyaları korumak için harekete geçmişlerdir. Bundan dolayı Türklerin tarihi, aynı zamanda bir savaş tarihi sayılır. Hatta bu yüzden bazı tarihçiler Türk tarihi hakkında eksik ve yanlış değerlendirmeler yapmışlardır.

Peki Türkler savaşmaktan başka bir şey düşünmemişler midir? Gündelik hayatlarında şarkı, türkü, müzik, edebiyat, şiir gibi güzel sanatların yeri olmamış mıdır?

Elbette olmuştur!

Türklerin savaş tarihleri kadar büyük ve muazzam bir kültür tarihleri de vardır... Bu büyük tarih içinde; taşta ruh katan mimarlık şaheserleri, zengin müzik birikimleri, tarihin ilk çağlarından kalan sözlü edebiyatları ve binbir tattan oluşan mutfak kültürlerini sayabiliriz. Rahmetli Bahaeddin Ögel’in 9 ciltten oluşan *Türk Kültür Tarihine Giriş* adlı bir kitabı vardır. Bu kitabın her bir cildinde Türklere ait mimari, beslenme, giyinme, gelenek-görenek, yasa-töre, yazı, edebiyat, din, düşünce gibi pek çok konu ayrıntılı

olarak incelenmiştir... Kitabı okumayanlara tavsiye ederek tekrar konumuza dönelim...

Uygur metinlerinden itibaren eski Türklerin müzik kültürüyle ilgili bilgilere rastlamaktayız. İslam öncesinde Türklerde bestelenmiş eserlere ır veya yır, sazlarla çalınan melodiye ise *küg* ismi veriliyordu. Atalarımız bu dönemde av törenlerinde *koşuk*larla eğlenir, ölüleri için düzenledikleri yağ törenlerinde *sagular* söyleyerek yas tutarlardı...

Anadolu'ya gelince Asya'da kullanılan ır/yır sözü unutulmuş onun yerini *türkü* almıştır... Coğrafya ve isim değişmesine rağmen müzik kültürü aynen devam etmiş, birçok sosyal veya kişisel tecrübe türkülerde işlenmiştir.

Anadolu bir türkü coğrafyasıdır. Ülkemizin her bölgesinde farklı ezgiler eşliğinde söylenen türkülerimiz vardır. Türküler eşliğinde oynanan halk oyunları da önemli bir zenginliğimizdir. Ege'de zeybek, Karadeniz'de horon, Ankara'da seymen, Artvin ve Erzurum'da bar, Orta Anadolu'da halay... Bunların her biri değişik hikâyeler, yörelere özgü ritimlerle anlatılır.

Türkülerin ve halk oyunlarının hepsinde ayrı bir acı veya sevinç hikâyesi anlatılmıştır fakat eğer bir oranlama yapılırsa Anadolu türkülerinin çoğunda acı, hüznün, ayrılık, sıla hasreti... terennüm edilir. Sevinci, kavuşmayı, mutluluğu anlatan çok az türkümüz vardır çünkü Anadolu aynı zamanda bir hüznün coğrafyasıdır. Bin yıldır burayı yurt tutan milletimizin yüzü hiç gülmemiştir. Yemen'e giden gelmemiştir; çelik çomak oynama yaşındaki çocuklar vatan savunması için Çanakkale'nin, Sarıkamış'ın, Galiçya'nın yolunu tutmuşlardır... Bunlardan başka, sevip de bir türlü kavuşamayanların iç burkan hikâyeleri de anlatılır yüzlerce yıldır: Kerem, Aslı'ya olan destansı aşkı, Sümmani Baba yâr hasretine rağmen "kenare yazılması"nı, Âşık Veysel gönlünde bu topraklara dair biriktirdiği duygularını hep türkülerle dile getirmişler... Bir de adı sanı yalnızca türkülerde yaşayan kara bahtlı gelinleri vardır bu coğrafyanın: Kendini Arda sularına atan on yedi belikli Halime, Diyarbakır'da saçlarına kumlar dolan Suzan Suzi, Ürgüp'te sandık dolusu çeyizi yadigâr kalan Ayşe gelin, Maraş'ta hastanede ölen Meyrik...

Türkülerin sözleri de ezgileri kadar eski, onlar kadar millidir...

Halkın en samimi duyguları türkülerde yaşar. İnsanımız iyi günde türkülerle eğlenmiş, kötü günde türkülerle hüznlenmiştir. İşte bu sevinç ve hüznün duyguları anlatılırken ifade imkânı geniş, anlamı derin, çağrışımı zengin kelimeler seçilmiştir. Bu yüzden türkülerin Türkçesi; imbiğten geçmiş, işlenmiş, yoğun bir Türkçedir. Bu metinlerin kelimeleri incelendiğinde hem halkın duygu derinliğini hem de dilin geniş ifade imkânlarını görürüz.

Bu yüzden türküleri; yalnız duygularımızın yansıması olarak değil, dilimizin çağlar içinde geçirdiği aşamaların aynası olarak da değerlendirmek gerekir. Bedri Rahmi Eyüboğlu “Türküler Dolusu” adlı şiirini bundan ilhamla yazmıştır...

.....

Şairim

Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası

Ayak seslerinden tanırım

Ne zaman bir köy türküsü duysam

Şairliğimden utanırım

Şairim

Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum

Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim

Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm.

.....

Türkü, bir mecaz dilidir

Türkülerin dili aslında bir mecaz dilidir. Bu; -yukarıda da ifade edildiği gibi- ince, derin ve işlenmiş bir dildir... Bu işlenmişliği, kelimelerin kazandığı anlam katmanları bakımından ele almak gerekir. Türkü dilinde kelimeler, bu alanın kendine has jargon anlamına sahiptirler. Bu dilin, divan şiiri gibi kendine has bir imaj terminolojisi vardır. Örneğin *bade içmek* deyimini sözlüksel anlamı olan “içki içmek” anlamıyla değil, âşşın icazet alıp kendi şiirlerini söyleme yetisini kazanması anlamında kullanılır.

Türkü dilinde, dilin eski ve yeni pek çok sözü bulunur. Bu kelimeler türkü formunda işlenerek birer sanat eseri hâline gelmişlerdir. Bunun sanatçısı da halk ozanlarıdır. Onlar, geleneğin içinden süzülüp gelen söze dayalı bu sanat birikimini yeniden işleyerek güncelleştirirler. Bu bakımdan halk ozanlarını birer dil işçisi, hatta dil uzmanı saymak gerekir. Bununla ilgili birkaç örnek vermek gerekirse: *lebdeğmez* adı verilen atışma türünde ozanlar, şiirlerinde içlerinde dudak ünsüzleri *b, f, m, p, v* seslerinin bulunmadığı kelimeleri kullanarak rakiplerini mağlup etmeye çalışırlar.

Türkülerde kelimelerin farklı anlamlarından yararlanma da çok başvurulan yollardan biridir. Halk ozanları, dilin bu imkânını böylece bir söz sanatına dönüştürme beceresini gösterirler. Bunun güzel bir örneğini, Neşet Ertaş'ın “Seher Vakti Çaldım Yârin Kapısın” adlı türküde kullanılan *sürmeli* kelimesinde görürüz.

1. *Baktım yârin kapıları sürmeli*

2. *Çıkageldi bir gözleri sürmeli*

3. *Dedi yoh yoh bir mihenge sürmeli*

4. *Günde yüz bin kere yüzler sürmeli*

5. *Hemen aşk atına binip sürmeli*

1. dizede şair, seher vakti sevdiğine uğrar ama onun kapılarını *sürmeli* bulur. Bu dizede *sürmeli* kelimesi, kilidin henüz icat edilmediği zamanlarda, kapıları kapatmak için arkalarına konulan “sürme” adlı bir kalas anlamında kullanılmıştır. Burada *sürme* kelimesine +*li* (isimden isim yapma eki) getirilerek *sürmeli* “kilitli” anlamına gelen söz yapılmıştır.

2. dizede ise ozan, sevdiğine kapıyı açtırdıktan sonra içeri girip oturmuştur. Bu arada karşısına gelen sevgilinin, gözlerine *sürme* çektiğini görür, sevgilinin gözleri *sürmelidir*. Burada ise eskiden göze sürülen makyaj malzemesinin adı olan *sürme* kelimesine -*li* eki getirilmiştir.

3. dizede sevgiliyle konuşan şair, onu saf bir altına benzetir. Altının değeri ise mihenk taşında ölçülür. Sevgilisi, ona kendisinin saf (halis) altın olup olmadığını anlamak için onun bir *mihenge sürülmesi* gerektiğini söyler. Burada, *sürmek* fiiline -*meli* (gereklilik eki) getirilerek oluşturulmuş bir başka cinasla karşılaşmaktayız.

4. dizede şair, sevgilisinin kapısında (mecazen yanında, yöresinde) sonuna kadar beklemeyi istemektedir. Onu bir sultana, kendisini de onun kapısındaki bir köleye benzetir ve sevgilinin geçtiği eşığe günde yüz bin kere *yüz sürmeli* der. Bu dördlükteki *sürmeli* ise yüz sürmek, saygı göstermek anlamında kullanılmıştır.

5. dizede ise artık şair; hayalle düşle geçirecek vakit olmadığını, hedefine ulaşmak için “aşk atı”na binip onu sürmek gerektiğini söyler. Buradaki *sürmek* fiili ise at sürmek anlamında kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi bu şiirin nakarat dördlüklerindeki *sürmeli* kelimesi 1. kapıları *sürmeli* (kilitli), 2. gözleri *sürmeli*, 3. mihenge *sürmeli*, 4. yüz *sürmeli*, 5. aşk atını *sürmek* olmak üzere beş farklı anlamda kullanılmıştır. Halk şairi, burada bir yandan dilin gramer birlikleriyle sanat oyunlarını kurarken öte yandan mecazla hayalin sınırlarını yoklamaktadır.

Türkülerin söz varlığı

Türküler, bir mecaz dili oldukları kadar dilin eski yeni pek çok söz varlığını taşımaları bakımından dil araştırmalarında ilk başvuru kaynakları arasında yer alırlar. Yüzyıllar boyunca ezgiler eşliğinde manzum olarak söylenen türkü metinlerinde kelimeler hemen hemen hiç değiştirilmeden korunmuştur. Bu yüzden dilin en eski varyantları, söz kalıpları türkülerde aranmalıdır.

Türkü metinlerinin kaynağını teşkil eden kelimelerin büyük bölümü Eski Oğuz Türkçesinin zengin söz varlığının bir yansıması olarak karşımıza çıkar. 13. yüzyılda Anadolu'yu yurt tutmaya başlayan Oğuz boyları, buraya Hazar Denizi'nin ötesinde yaşarken kullandıkları dillerini de taşımışlardır. Bu dilde yer alan zengin söz varlığını, genel Türkçe kelimeler ile Oğuz ağızlarına has yapılar birlikte meydana getirmiştir. Bu kelimelerin önemli bir bölümü 13. yüzyılda Yunus Emre ve onun çağdaşı halk şairlerinin dilinde işlene işlene yazı diline geçmiştir. Bir bölümü ise yazı diline geçmemiş veya bu dilde unutulmuş, varlıklarını sözlü dilde sürdürür olmuşlardır. Halk arasında kullanılmaya devam eden bu sözler, ağız metinlerinde ve türkü sözlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle türkü sözleri, ağız metinlerinin barındırdığı dil malzemesini de taşımaktadır.

Burada, işte bu sözlü dilin türkülerde yaşayan sözlerine örnek teşkil eden birkaç kelimeyi inceleyeceğiz.

bay “zengin”

Bu kelime Eski Türkçede “zengin” anlamına gelir. Batı Türkçesinin ilk yüzyıllarına ait metinlerinde de bu anlamla kullanılmıştır fakat 16. yüzyıldan sonra yerini zengin sözüne bırakarak unutulmuştur. Türkülerimizde bu kelimenin 18. yüzyılda bile bu anlamda kullanıldığına şahit oluruz.

*Bunda bir günde doğar yoksul, **baya** (Pir Sultan Abdal)*

*Daima nazarım yoksulda **bayda** (Seyrani)*

*Kanı garrak oldu yoksulu **bayı** (Dadaloğlu)*

ceren/ceran “ceylan, ceylan yavrusu”

Moğolca *ceylan* yavrusu anlamına gelen *ceren* sözü; halk arasında *ceren*, *ceylan* ya da *ceran* şeklinde geçmektedir. Yazı dilinde unutilan bu kelime; türkülerde sevgilinin nazı, endamı ve gözleri bakımından benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır.

*Sandım akça **ceran** çöllerde geze* (Karacaoğlan)

*Gidiyorum yedi benli **ceranım*** (Karacaoğlan)

cıda “mızrak”

Eski Türkçeden beri kullanılan sözlerden biri de *cıdadır*. Bu söz Moğolca alıntı olmasına rağmen Türkçe ses sistemine uyum sağlamış ve Arapçadan “mızrak” sözü alınıncaya kadar Türkçe yazılı metinlerde yaşamaya devam etmiştir. Yazılı dilde kaybolmasına rağmen halk arasında yaşadığını ozanlarımızın türkülerinden anlıyoruz.

*Cenk kurulup **cıda**, oklar atanda* (Köroğlu)

Cıda vurup binmemize ne kaldı (Dadaloğlu)

çiğın “omuz”

Eski Oğuz Türkçesi döneminde bir süre “omuz” yerine *çiğın* kelimesi kullanılmıştır. Yazı dilinde kaybolan bu kelime günümüzde de ağızlarda ve türkü sözlerinde yaşamaya devam etmektedir.

Halka halka çiyın üstüne (Ercişli Emrah)

eğın “sırt”

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sıklıkla rastlanan kelimelerden biridir *eğın*. “Sırt” anlamına gelen bu kelime, günümüzde yalnızca ağızlarda yaşamaya devam etmektedir. Bunu türkü sözlerinde görmekteyiz.

*Ben melâmet hırkasını kendim giydim **eğnime*** (Nesimî)

*Melâmet hırkasın giydi **eğnine*** (Seyrani)

*Kahır gömleğini geydim **eğnime*** (Pir Sultan Abdal)

*Semer vurduk serçelerin **eğnine*** (Mahzuni Şerif)

em “ilaç”

Eski Türkçede *em* kelimesi “ilaç” anlamına geliyordu. Bu kelime daha sonra Arapçadan *ilaç* sözü alınınca unutuldu. *Em* sözünün halk arasında yaşamakta olduğunu bize Erzurumlu Emrah şu mısrasında haber vermektedir:

*El sitemi yaralara **em** oldu* (Erzurumlu Emrah)

*Kendi verdiği yarayı kendisi **emler** yine* (Ruhsati)

*Anda sınık yaralara **em** olur* (Pir Sultan Abdal)

esrimek “sarhoş olmak”

Eski Türkçede sarhoş olmak anlamında *esrimek* fiili kullanılıyordu. Bu kelime, 15. yüzyıldan sonra yazı dilinde yerini *sarhoş olmak* birleşik fiiline bırakınca unutuldu fakat halk arasında ve türkülerde yaşamaya devam etti.

Esrür sinem ile dağın (Karacaoğlan)

eştirmek “atı belli aralıktaki adımlarla sürmek”

Zengin bir hayvancılık kültürüne sahip olan Türklerde atların cinsleri, cinsiyetleri, yaşları, renkleri ve yürüme tarzlarıyla ilgili pek çok kelime ve terim vardır. Bunlardan biri de “atın belli aralıktaki adımlarla yürütülmesi” anlamına gelen *eştirmek* fiilidir. Anadolu Oğuz ağızlarına ait olduğunu tahmin ettiğimiz bu kelimenin bir zamanlar dilimizde yaygın olarak kullanıldığını türkü sözlerinden anlıyoruz.

Kimine at vermiş eştirir gezer (Âşık Veysel)

Arap at gider eškine (Köroğlu)

evmek “acele etmek”

Bugünkü yazı dilimizde yalnızca resmî evraklardaki “ivedi” mühründe kalan *ivmek* fiilinin kök hâlindeki gerçek anlamı türkü sözlerinde korunmuştur.

“Can seni görmeye ever” (Karacaoğlan)

don “giysi, elbise, yaratılış”

Özellikle tasavvuf etkisinde söylenmiş türkü ve deyişlerde *don* kelimesi çok geçer. Bu kelime hem “kılık, kıyafet” hem de “bir başkasının kimliğine bürünmek” anlamına gelir. Güvercin donuna veya turna donuna girmek... gibi. Kelime Eski Türkçede “giysi” anlamında kullanılıyordu. Günümüzde daralmış anlamıyla yaşamaktadır. Türkülerde ise tarihî dönemlerdeki anlamı korunmuştur.

Resula aslan donunda gösterdi heybetini (Âşık Veysel)

dulunmak “ay ve güneş batmak”

Eski Türkçedeki *tul-* fiil köküne inen bu kelime, günümüz Türkçesinde kaybolmuştur. 15. yüzyıla kadar Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen bu fiil, Âşık Veysel’in şiirinde yaşamaktadır.

Gâhi doğar amma gâhi dulunur (Âşık Veysel)

ırlamak “türkü söylemek”

Eski Türkçedeki *ır* “türkü, şarkı, nağme” sözü, 15. yüzyıldan sonra yazılı dilde kaybolmuştur. Bu kelimededen yapılan *ırlamak* fiili ise 16. yüzyıl halk şairi Karacaoğlan’ın türkülerinde yaşamaya devam etmiştir.

Yârim bana, ben yârime ırlarken (Karacaoğlan)

ıye “sahip”

Eski Türkler, sahip yerine *ıye* (<*idi*) diyorlardı. Bu kelimemiz; İslamiyet’ten sonra Arapçadan alınan *sahip*, Rumcadan alınan *efendi* kelimelerinin dilimize yerleşmesiyle unutulmuş gitmiştir. Kelime günümüzde bir gramer terimi olan *ıyelik eki* ile tekrar canlandırılrsa da kullanım alanı sınırlı kalmıştır. Asya’da unutup bıraktığımız bu sözün 16. yüzyılda Anadolu’da yaşadığını Pir Sultan Abdal’ın şiirlerinde görürüz:

Mülk ıyesi padişahtır (Pir Sultan Abdal)

köşek “deve yavrusu”

Bugün Türkiye’de yaşayan insanların çok büyük bir bölümü deve yavrusu anlamına gelen *köşek* kelimesini bilmezler. Bu kelime, deve yetiştiriciliğinin devam ettiği Ege bölgesinin belli yerlerinde bilinir. Bu sözü, kaybolmaya yüz tutan ağızlarda ve bir de türkü sözlerinde buluruz.

Yük vaktinde köşek olur (Seyrani)

kuçmak “kucaklamak, sarılmak”

Eski Türkler kucaklamak yerine *kuçmak* diyorlardı. Bu fiilden daha sonra “kucak” kelimesi yapılmış ve ondan da “kucaklamak, kucaklaşmak” fiilleri türetilmiştir. Yazı dilinde fiilin kök hâli olan *kuçmak* unutulmasına rağmen türkülerde bu şekil saklanmıştır.

Ne öpüp, ne kuçabildim (Karacaoğlan)

od “ateş”

Eski Türkçeden beri bilinen kelimelerdendir. Günümüzdeki bütün Türk dillerinde bu kelimenin fonetik türevleri kullanılmaktadır. Yazı dilimizde unutulmuş olan bu eski yadigârı ozanlarımız saklamışlardır.

Sinemi oda yakaram (Ercişli Emrah)

Çiğerciğim aşk oduyla deline (Dadaloğlu)

Yüreğime bir od düşmüş de yanar (Pir Sultan Abdal)

Aşk odu içimde dâim yanıyor (Seyrani)

sak “uyanık, gözü açık”

İlk olarak eski Uygur Türkçesi metinlerinde rastladığımız bu kelime, “gözü açık, uyanık kimse” anlamında tarihî dönemlerde Türk dilinin hemen hemen bütün lehçelerinde kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde de görülen bu kelime, günümüz yazı dilinde kaybolmasına rağmen ağızlar ve türkülerde saklanmıştır.

Sak yabancı ile başa çıkılmaz (Karacaoğlan)

seğirtmek “koşmak”

Türkçede *koşmak* yanında, onunla aynı anlama gelen çeşitli fiiller vardır. *Çapmak*, *koşmak*, *yüğürmek* ve halk dilinde yaşayan *seğirtmek* kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılan fiillerdir. Oğuz ağızlarında yaşayan ama yazı dilinde unutulmuş olan *seğirtmek* fiili günümüz ağızlarında ve türkülerde yaşamaya devam etmektedir.

Seğirttim ardından yettim (Karacaoğlan)

sin “mezar”

Türkçeye çok eski zamanlarda girmiş bazı kelimeler dilimizde yüzyıllar boyunca kullanılmış ve âdeta Türkçeleşmiştir. Bu sözlerin yabancı olduğunun kimse farkında değildir. İşte bu kelimelerden biri de *sin* sözüdür. Bu söz Türkçeye Çince'den geçmiştir. Kelimenin Çincesi *ts'indir*. Bu kelime Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygın olarak kullanılmıştır. Daha sonra yerini Arapça *mezara* bırakarak yazı dilinde unutulmuştur. Kelimenin 20. yüzyıla kadar halk arasında yaşadığını Âşık Veysel'in şiirinden anlıyoruz.

Ölünce hû çeksin kemiğim **sinde** (Âşık Veysel)

tamu “cehennem”

Eski Türkçe döneminden kalan bir dinî terimdir. Kelime Türkçeye Soğdca'dan alınmıştır. Fakat yüzyıllar boyunca kullanıla kullanıla âdeta Türkçeleşmiştir. Batı Türkçesinin ilk metinlerinde görülmüş, sonra kaybolmuştur. Fakat ozanlarımız, Uygur atalarımızdan kalan kelimeyi kullanmışlardır.

Yedi **tamu** sekiz cennet (Pir Sultan Abdal)

Tamuda olmazdı kullara cezâ (Âşık Veysel)

*Bir su teskin eder nar-ı **tamuyu*** (Seyrani)

uçmak “cennet”

9. yüzyılda Uygurlar çağında Soğdca *uştmak* kelimesi Türkçeye geçerek “uçmak” şeklini almış ve Eski Türk inancında ruhun ölmesiyle birlikte uçup

gideceği düşüncesiyle birleşen bu kelime yüzyıllar boyunca Arapçadan cennet sözünü alıncaya kadar dilimizde kullanılmıştır. Kelime eski Oğuz Türkçesi metinlerinde sıkça geçer. 16. yüzyıldan sonra yazı dilinde unutulmuş bu eski Uygur çağı hatırası kelime, Pir Sultan Abdal'ın şiirlerinde yaşatılmıştır.

Pir Sultan'im Haydar, gelir uçmağa (Pir Sultan Abdal)

uğrun “gizli, gizlice”

Oğuz lehçelerinde görülen kelimelerden biridir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde *oğrun* veya *uğrun* biçiminde geçen bu kelime yazı dilinde unutulmuş gitmiştir. Bu kelime yalnızca ağızlarda ve türkü sözlerinde yaşamaya devam ediyor.

Uğrun uğrun döğüş bizim işimiz (Koroğlu)

ün “ses”

Türkçede “ses, seda” yerine kullanılan sözlerden biri de ündür. Bu kelime; günümüz yazı dilinde unutulmuş, yalnızca gramer terimi olarak (ünlü-ünsüz) kullanılmaktadır. Kelime, “ses” anlamındaki eski ve yaygın biçimiyle ağızlarda ve türkülerde korunmuştur.

Uca dağ başında bir ün eylesem (Ercişli Emrah)

yağı “düşman, hasım”

Eski Türkçede “düşman” yerine *yağı* kelimesi kullanılıyordu. Farslardan düşman sözünü, Araplardan da *adüv* sözünü alınca *yağı* kelimesi yazı dilimizde unutulmuştur. Kelimenin halk arasında yaşadığını Ercişli Emrah'ın dizisinde görüyoruz.

Yağının avladığı oldu memeler (Ercişli Emrah)

yorga “binicisini sarsmayan at yürüyüşü, rahvan”

Eski Türkçe *yorımak* “yürümek” fiilinden gelen ve atın rahvan yürüyüşüne ad olan bu kelime, yazı dilinde unutulunca yerini Farsça *rahvan* almıştır. *yorga* sözü ise halk dilinde yaşamaktadır. Bunu Seyrani'nin bu dizisinde görürüz:

Kimi düzden aşar kimi yorgalar (Seyrani)

Sonuç

Türkü; dili, dilin, üslup özellikleri ile tarihte geçirmiş olduğu pek çok ses, yapı ve sözcük değişmelerini yansıtan önemli bir dil aynasıdır. Bu dilde var olan kelime, terim, atasözü, deyim, dua ve beddua gibi sözlerin incelenmesi sonucunda yalnızca dil özellikleri değil aynı zamanda Türk halk kültürü ve felsefesi de ortaya çıkarılacaktır.